

Nebūna normalių patyčių. Tai ne humoras. Juokaujama norint pralinksminėti, tyčiojamasi norint įskaudinti.

Visose mokyklose vaikai mėgsta vieni kitus paerzinti, vieni iš kitų pasišaipyti, kartais įskaudinti ar net pažeminti. Ko gero, ir jūsų laikais būta tokių, kuriems buvo priklijuotos etiketės „storas“, „baidyklė“, „ryža“, „ačkarikas“, „mamųčiukas“? Ar prisimenate tų vargšelių veido išraišką, kai į juos taip kreipdavosi klasės draugai? Ar susimąstėte, kad vieną dieną tokiu engiamuoju gali tapti ir jūsų mylimas vaikas? Juolab kad, tyrimų duomenimis, penktokai (11–12 m.) patiria daugiausia patyčių. Apie šią problemą mokyklose kalbamės su „Vaikų linijs“ vadovu Robertu Povilaičiu.

Nenoriu į mokyklą

Vaikai vieni iš kitų gali tyčiotis pačiomis įvairiausiomis tiek žodinėmis, tiek fizinėmis formomis – stumdyti, pravardžiuoti, kabinėtis, skaudinti. Galimos tiesioginės, kai vaikas atvirai puolamas, užgauliojamas ar pravardžiuojamas bendraamžių. Tačiau nereikia pamiršti, kad galima skaudinti ir nenaudojant tiesioginės agresijos. Pakanka bendraamžiams su vienu vaiku nebendrauti, atskirti jį nuo grupės, ignoruoti ir šis jau pasijus blogai – gali pradėti net vengti mokyklos.

Tikriausiai dabar visi susimąstėte, kaip atpažinti, kad vaikas yra skriaudžiamas. „Esmė ta, kad patyčios Lietuvoje yra ne tik labai paplitusios, bet ir priimamos kaip natūralus dalykas. Kai tėvai suvoks, kad patyčios yra problema, – klausimas, kaip jas pastebėti, nebekils. Taigi pabandykite patys suvokti, kas yra tos patyčios?“ – siūlo R. Povilaitis.

Mokykloje ar kieme jūsų mažylį gali pravardžiuoti, gąsdinti, skaudinti pašaipiomis replikomis dėl jo kūno, religijos, tautybės, negalios ir panašiai. Vaiką gali skaudinti šmeižtas, apkalbos, žeminančių žinučių siuntinėjimas mobiliaisiais telefonais ar paštu.

Jeigu kyla nors mažiausias įtarimas, kad iš vaiko kažkas tyčiojasi, būtina susirūpinti. Tokiu atveju pagalbos reikia ne tik skriaudžiamajam, bet ir patiems skriaudikams (tiems, kurie tyčiojasi), ir visai klasei bei mokyklai, kur tos patyčios vyksta.

Neretai viena iš vaikų nenoro mokytis, eiti į mokyklą priežasčių yra bendraamžių patyčios. Kai vaikas ima vengti mokyklos, pačiam kažką keisti vėlu. Tada turi įsikišti ne tik tėvai, bet ir specialistai. Anot R. Povilaičio, penktoką išmokyti gražiai bendrauti, nesityčioti iš kitų kur kas sunkiau nei mažą vaiką, bet kai ko imtis galima.

Kapstykis pats?

Deja, anot R. Povilaičio, realybė yra tokia, kad didžiąjai daugumai suaugusiųjų šis reiškinys neatrodo problema. Daugeliui normalu, kad vaikai vieni kitus pravardžiuoja. Jų nuomone, tai tik žaidimas. Liūdna, kad tėvai sureaguoja tik tada, kai jų atžala yra kumščiuojama, tampoma ar spardoma. Problema pamatoma, kai vaikui sulaužoma ranka, jis primušamas ar kaip nors kitaip fiziškai nuskriaudžiamas. Bet jeigu jį tik pastūmė, pargriovė ar iš jo pasijuokė – tokie agresijos židiniai, remiantis atliktais tyrimais, nelaikomi nei smurtu, nei skriaudimu. Pasitaiko, kad kai kurie tėvai numoja ranka – neva vaikas su viskuo susitvarkys pats.

Daugumos tėvų manymu, „šiltnamio“ sąlygos nėra gerai, dar vaikystėje reikia užsiauginti kuo storesnę odą, kad vėliau joks krepštelėjimas nebūtų skaudus. Šitoks mąstymas, anot R. Povilaičio, yra absurdiškas ir klaidingas. Vaikai turi augti kiek galima saugesnėje aplinkoje, kad vėliau turėtų mažiau bėdų. „Įsivaizduokite, vaikas šaukia: „Aš skęstu!“, o suaugusieji

Kodėl vaikai tyčiojasi?

numoja ranka – pats kapstykis. Blogiausia, kad tėvai tiki, jog taip jų sūnus ar dukra sustiprės, užsigrūdins – išmoks gyventi. Jeigu nori išmokyti vaiką plaukti, jam reikia padėti. Mūsų kampanijos „Nustok tyčiotis“ tikslas – parodyti, kad patyčios yra labai nepageidautinas dalykas. Mes siekiame, kad suaugusieji pagaliau atmerktų akis ir pamatytų engiamus, skriaudžiamus savo vaikus“, – sako „Vaikų linijos“ vadovas.

Anot R. Povilaičio, klaidingai patyčias supranta ne tik tėvai, bet ir mokytojai. Dažnai mokiniai tyčiojasi vieni iš kitų per pamoką, tačiau pedagogai nereaguoja.

Obuolys nuo obels netoli rieda...

Vaikai draugiško bendravimo, tinkamai elgtis mokosi stebėdami savo šeimą. Jeigu tėvai gerbia ir myli vienas kitą, tai ir jų atžala taip elgsis su aplinkiniais. Tačiau kokio elgesio galima tikėtis iš vaikų, kurie šeimos mato vien smurtą, agresiją? R. Povilaitis pataria tėvams pirmiausia atkreipti dėmesį į save. Suaugusieji gali padėti vaikams mokytis neagresyvaus elgesio:

- * rodyti gerų tarpusavio santykių pavyzdį;
- * demonstruoti tinkamus agresijos kontrolės būdus;
- * aiškinti, kad kitą žmogų žeidžianti ar žalojanti agresija yra nepriimtina;
- * įvardyti agresijos pasekmes;
- * padėti suprasti kitų veiksmus;
- * mokyti rūpintis kitais.

Siekdami užtikrinti vaiko saugumą ir gerus mokymosi rezultatus, tėvai turi bendradarbiauti su mokyklos darbuotojais. „Jeigu gimdytojai domėtusi, kaip vaikui sekasi mokykloje, ar ten jam saugu, tai darbuotojai būtų privesti stengtis, kad joje būtų saugu. Pavyzdžiui, galima įsteigti mokyklą, kurioje patyčios būtų nepriimtinas, netoleruotinas elgesys, o darbuotojai būtų mokomi, kaip reikia reaguoti į patyčias. Kai kuriose šalyse ėmus taikyti prevencinę programą, patyčių stipriai sumažėjo“, – sako „Vaikų linijos“ vadovas.

Ar tikrai skūsti negražu?

Svarbu ir tai, kad visuomenėje, ypač mokykloje, pasikeistų požiūris į skundimąsi. „Kai nuskriaustas vaikas suaugusiajam pasisako, kad jį nuskriaudė, tai įvardijama kaip skundimasis. Bet kodėl kai suaugusysis kreipiasi į policiją dėl sumušimo ar apiplėšimo, niekas nevadina jo skundiku?“ – retoriškai klausia R. Povilaitis. Vaikai turi žinoti, kad pagalbos paieška yra teigiamas dalykas, kad pasakodami apie patyčias jie didina savo ir kitų mokinių saugumą. Tėvai turėtų skatinti savo atžalas išsikalbėti.

Dažniausiai vaikų įvardijamos priezastys, kodėl jiems sunku pranešti apie patyčias:

- * Baisu, kad skriaudėjai kerštaus.
- * Nenori būti skundiku.
- * Nenori jaudinti tėvų.
- * Gėda, kad pats negali apsiginti.
- * Baimė prarasti draugus.
- * Sunku įrodyti priekabiavimą, todėl neverta sakyti.
- * Bijo tėvų reakcijos.
- * Jaučiasi sutrikę.
- * Negali pakeisti situacijos.

Skatinkite pasipasakoti

Vertėtų susimąstyti, kodėl vaikai nustoja būti atviri. Juk pradinėse klasėse mažieji mielai viską pasakoja tėvams, mokytojais. Vienas iš paaiškinimų – vaikai išmokomi tylėti. Visiems teko girdėti tokius komentarus: nesiskųsk, tvarkykis pats, nelisk man į akis. Vaikai po truputį supranta, kad neverta suaugusiųjų trukdyti savo problemomis. Tačiau galima išmokyti dalytis savo išgyvenimais. Tereikia vaiką paskatinti, pagirti, kai jis pasipasakoja.

R. Povilaitis siūlo vaikų elgesį perkelti į suaugusiųjų gyvenimą. „Pamatę gatvėje vykdomą nusikaltimą daugelis žmonių tyli, bijo, vengia apie tai pranešti policijai. Kodėl? Ar toks mūsų elgesys nesusiformuoja dar vaikystėje? Juk kuo daugiau žmonių apie nusikaltimus praneš policijai, tuo nusikaltėliams bus nepalankesnės sąlygos. Baimė, tylėjimas, reakcijos nebuvimas sukuria palankią nusikaltimams klestėti terpę. Įsivaizduokite, skriaudžiamam vaikui koks nors mušeika grasina, kad jam bus „šakės“, jeigu jis pasiskųs... Galbūt pats nuskriaustasis nesiskųs, tačiau jeigu atsirastų kiti penki, kurie apie tą įvykį praneštų, – skriaudiko ginklas nebeveiktų, jis nebevaldytų situacijos“, – svarsto „Vaikų linijos“ vadovas.

Negailestingoji statistika

Pasaulinės sveikatos organizacijos atlikto tarptautinio tyrimo duomenimis, patyčių paplitimas 35 skirtingose šalyse varijuoja nuo 1 iki 50 proc. (tai skaičius vaikų, patiriančių patyčias bent du kartus per mėnesį). Jų paplitimas skiriasi priklausomai nuo vaikų amžiaus ir lyties. Tyrimo duomenimis, mažiausiai 11 m. vaikų, patiriančių patyčias, yra Švedijoje, Čekijoje, Slovėnijoje; daugiausia, deja, – Lietuvoje, Ukrainoje bei Portugalijoje. Švedijoje būtų sunku surasti vaiką, kuris patyrė patyčias, Lietuvoje – tokį, kuris jų nepatyrė. Patyčių aukomis dažniausiai tampa bendramčiai arba jaunesni už skriaudikus vaikai. Tyrimų duomenimis, Lietuvoje tyčiojimąsi patiria net 26,6 proc. penktokų ir 19,4 proc. devintokų.

Tėvai gali padėti kurti saugias mokyklas:

- Aptarkite bendrąją mokyklos tvarką su vaiku. Parodykite, kad gerbiate taisykles, padėkite suprasti, kodėl jos yra būtent tokios.
- Įtraukite vaiką į tinkamo elgesio namie taisyklių kūrimą.
- Kalbėkitės su juo apie prievartą, kurią jis mato per televiziją, žaidimuose ir galbūt kaimynystėje.
- Padėkite mažajam pamatyti prievartos padarinius.
- Mokykite spręsti problemas nuolat.
- Padėkite rasti būdų, kaip galima išreikšti pyktį nežeidžiant kitų žmonių nei žodžiais, nei fiziškai.
- Pastebėkite keliantį nerimą vaiko elgesį.
- Būkite atviras bendrauti.
- Išklauskite, jei jis dalijasi susirūpinimu savo draugais.
- Įsitraukite į mokyklos gyvenimą – padėkite atlikti namų darbus ar juos patikrinkite, bendraukite su mokytojais, lankykite susirinkimus.
- Paskatinkite mokyklą užimti vaikus prieš pamokas ir po jų.
- Bendradarbiaukite su kitų tėvų vaikais.

8 800 11111

„Vaikų linija“ kampaniją „Nustok tyčiotis“ pradėjo vykdyti 2004 m. vasario mėn. Kampanija yra siekiama skatinti draugiškus vaikų ir suaugusiųjų tarpusavio santykius, kurti saugią mokyklą. Stengiamasi, kad patyčių reiškinys pagaliau būtų įvardytas kaip viena iš svarbiausių problemų Lietuvos mokyklose, formuotųsi nuostata, kad tai yra nenormalus reiškinys, kurio mastą galima stipriai sumažinti. Tarnyba yra išleidusi knygėlę specialistams apie priekabiavimo prevenciją, lankstinukų bei leidinių vaikams ir tėvams. Vieną iš jos knygų „Patyčių prevencija mokykloje“ galima nemokamai pasisiųsti iš „Vaikų linijos“ svetainės www.vaikulinija.lt arba iš interneto svetainės tėvams www.mamosdienorastis.lt.

„Vaikų linijos“ reikalingumą patvirtina kasmet augantis skambučių skaičius. 2003 m. ji sulaukė beveik 21,5 tūkst., 2004 m. – jau per 49 tūkst., 2005 m. – apie 73 tūkst. skambučių. Savanoriškai dirbantys linijos konsultantai per 2005 m. atsakė į per 1000 vaikų, ieškančių pagalbos, elektroninių laiškų“, – pasakoja R. Povilaitis. Į „Vaikų liniją“ galima paskambinti visoje Lietuvoje nemokamu telefono numeriu 8 800 11111 nuo 11 iki 21 val. Užrašykite šį telefoną savo vaikui, juk kartais pagalbos lengviau kreiptis į nepažįstamą žmogų.

Svajūnė Marcinkevičienė